

Številka: U-I-780/21-10

Datum: 1. 12. 2022

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku za oceno ustavnosti, začetem z zahtevo Okrajnega sodišča v Slovenj Gradcu, na seji 1. decembra 2022

odločilo:

Prvi odstavek 100. člena Zakona o socialnem varstvu (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 23/07 – popr., 41/07 – popr., 57/12, 39/16, 29/17, 54/17 in 28/19), kolikor se nanaša na plačilo oskrbe osebe, sprejete brez privolitve v obravnavo v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda na podlagi 75. člena Zakona o duševnem zdravju (Uradni list RS, št. 77/08), ni v neskladju z Ustavo.

Obrazložitev

A.

1. Predlagatelj vlaga zahtevo za oceno ustavnosti Zakona o duševnem zdravju (v nadaljevanju ZDZdr) in Zakona o socialnem varstvu (v nadaljevanju ZSV). Pojasnjuje, da mora odločiti o zahtevku tožnika, socialnovarstvenega zavoda, za plačilo stroškov za opravljene socialnovarstvene storitve oziroma oskrbo varovanke (toženke) za obdobje šestih mesecev (od 2. 9. 2016 do 2. 3. 2017) v njegovem varovanem oddelku, v katerega je bila toženka nameščena na podlagi 75. člena ZDZdr, tj. brez njene privolitve. Predlagatelj navaja, da ZDZdr, ki ureja obravnavo oseb v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda, ne ureja hkrati tudi vprašanja, kdo je zavezanec za plačilo stroškov bivanja in oskrbe pri neprostovoljni namestitvi v socialnovarstveni zavod. Meni, da bi bilo navedeno pravno praznino mogoče zapolniti z uporabo 100. člena ZSV, ki je krovni predpis na področju socialnega varstva, in na njegovi podlagi sprejetih podzakonskih predpisov. ZSV naj bi namreč urejal zavezance za plačilo socialnovarstvenih storitev, med katere spada tudi institucionalno varstvo. Vendar predlagatelj meni, da uporaba 100. člena ZSV ni ustrezen način za zapolnitev obravnavane pravne praznine, saj naj bi nasprotovala namenu in naravi področja, ki je predmet obravnave. Uporaba 100. člena ZSV pri odločitvi o obravnavanem zahtevku naj bi namreč nasprotovala načelu enakosti pred zakonom iz drugega odstavka 14. člena Ustave.

2. Predlagatelj meni, da je ureditev, ki enači zavezance za plačilo stroškov namestitve in oskrbe v socialnovarstvenem zavodu v primeru prostovoljne oziroma pogodbene namestitve v zavod (postopki, vodeni po ZSV, oziroma postopki prostovoljne namestitve po ZDZdr) in v primeru neprostovoljne oziroma prisilne namestitve na podlagi sklepa sodišča (postopki, vodeni po ZDZdr), arbitrarna, saj ni najti utemeljenih oziroma objektivnih razlogov, zakaj zakonodajalec enači tako različne situacije. Pojasnjuje, da je za namestitev osebe v določen socialnovarstveni zavod v skladu z ZSV potrebna zahteva upravičenca oziroma njegovega zakonitega zastopnika (skrbnika). Prostovoljni izbiri konkretnega socialnovarstvenega zavoda naj bi razumljivo sledila tudi obveznost plačila v skladu s 100. členom ZSV. Predlagatelj navaja, da so postopki namestitve po ZDZdr, drugače kot postopki po ZSV, prisilni (tj. izvedeni proti volji pridržane osebe) in niso povezani

s predlogom morebitnega skrbnika. Glede na navedeno predlagatelj meni, da ureditve plačila socialnovarstvenih ukrepov, kot jo določa ZSV, ni mogoče nekritično in na ustavno skladen način aplicirati na dejanske stanove, primarno urejene v ZDZdr. Takšno stališče naj bi izhajalo tudi iz sklepa Vrhovnega sodišča št. II Ips 21/2020 z dne 27. 11. 2020.¹

3. Predlagatelj dodaja, da uporaba 100. člena ZSV za primere prisilnih namestitev v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda postavlja tako nameščene osebe v neenakopraven položaj tudi z drugimi pridržanimi osebami, kar naj bi bilo tudi v neskladju s 14. členom Ustave. V primeru prisilnega sprejema na zdravljenje v psihiatrično bolnišnico v oddelek pod posebnim nadzorom brez privolitve na podlagi sklepa sodišča oziroma v nujnih primerih, ki naj bi se prav tako vodili po določbah ZDZdr, naj bi bili stroški namestitve, zdravljenja in oskrbe na podlagi Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 91/07, 76/08, 87/11, 91/13, 36/19, 51/21, 159/21, 15/22 in 43/22 – v nadaljevanju ZZVZZ) kriti iz obveznega in dodatnega zdravstvenega zavarovanja, prisilna namestitev v psihiatrično bolnišnico naj bi bila torej za pridržano osebo brezplačna. Predlagatelj navaja, da je v obeh primerih prisilne namestitve eden od ključnih pogojev za izrek ukrepa ta, da oseba trpi za duševno motnjo, zaradi katere ima hudo moteno presojo realnosti in sposobnost obvladovati svoje ravnanje (primerja 39. člen in prvi odstavek 74. člena v zvezi s prvim odstavkom 75. člena ZDZdr). Res naj bi bil prvenstven namen prisilne namestitve osebe v psihiatrično bolnišnico zdravljenje pridržane osebe, prisilni sprejem v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda pa naj bi bil po izrecnem zakonskem pogoju dopusten le, če je akutno bolnišnično zdravljenje pri pridržani osebi zaključeno oziroma ni potrebno, vendar naj navedeno še ne bi pomenilo, da oseba, nameščena v varovani oddelek, ni deležna zdravljenja, kar bi po mnenju predlagatelja lahko utemeljevalo različno obravnavo glede plačila stroškov namestitve v psihiatrično bolnišnico in v socialnovarstveni zavod. Tako stališče naj bi sprejelo tudi Ustavno sodišče v odločbi št. U-I-294/12 z dne 10. 6. 2015 (Uradni list RS, št. 46/15, in OdlUS XXI, 4). Zapisalo naj bi namreč, da namestitev oziroma obravnava oseb v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda (brez privolitve) v smislu ZDZdr hkrati predstavlja socialnovarstveni ukrep in zdravljenje.

4. Predlagatelj meni, da so smiselno enako kot za prisilno nameščene v psihiatrično bolnišnico na podlagi sklepa sodišča v skladu z ZDZdr za prisilno nameščeno osebo brezplačni oziroma kriti iz proračuna Republike Slovenije (zdravstvene blagajne)² tudi stroški v primeru prisilne namestitve zaradi izrečenega varnostnega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu v smislu 70.a člena Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo in nasl. – v nadaljevanju KZ-1), ki se osebi izreče v primeru neprištevnosti oziroma bistveno zmanjšane prištevnosti, torej iz razlogov na strani duševnega zdravja. Predlagatelj navaja, da je Ustavno sodišče že večkrat poudarilo, da je prisilna namestitev v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda hud poseg v pravico pridržane osebe do osebne svobode iz 19. člena Ustave, poseg v osebno svobodo pa je najhujši možen poseg države v osebno integriteto posameznika. Zato naj bi prisilna namestitev oseb v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda te postavljala v neenak položaj z zaporniki/priporniki in drugimi pridržanimi osebami, ki po 5. členu Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 40/09, 109/12, 54/15, 11/18 in 141/22 – v nadaljevanju ZIKS-1) ne plačajo stroškov izvršitve kazenskih sankcij oziroma njihove namestitve v zapor. Predlagatelj meni, da za takšno neenako obravnavo prisilno pridržanih oseb v delu, ki se nanaša na plačilo stroškov njihove namestitve, ni najti objektivnega/stvarnega razloga.

5. Predlagatelj meni, da na drugačno oceno ne more vplivati možnost oprostitve plačila socialnovarstvenih storitev, določena v četrtem odstavku 100. člena ZSV. Do oprostitve plačila stroškov socialnovarstvene storitve naj bi namreč lahko prišlo le na podlagi zahteve upravičenca in ob izpolnjevanju predpisanega premoženjskega cenzusa, pri čemer naj bi se upravičencu, ki je lastnik nepremičnine, z odločbo o oprostitvi plačila prepovedala

prepoved odtujitve in obremenitve nepremičnine v njegovi lasti, ki se zaznamuje v zemljiški knjigi v korist občine, ki storitev zanj financira. Ob tem naj bi bilo na podlagi Zakona o dedovanju (Uradni list SRS, št. 15/76 in 23/78, Uradni list RS, št. 67/01 in 63/16 – ZD) dedovanje premoženja osebe, ki je uživala pomoč v skladu s predpisi o socialnem varstvu, omejeno do višine vrednosti prejete pomoči. Tudi v primeru oprostitve plačila socialnovarstvene storitve naj bi tako stroški prisilne namestitve v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda bremenili premoženje nameščene osebe. Tudi s tega vidika naj bi bile te osebe neenako obravnavane z drugimi osebami, ki so z ukrepom sodišč prisilno nameščene in zadržane v določeni ustanovi.

6. Predlagatelj v zaključku zahteve meni, da država oziroma zakonodajalec kljub ustavnim zahtevam ni ustrezno poskrbel za učinkovit sistem in varstvo ter celovito uresničevanje pravic ene izmed ranljivejših kategorij, tj. oseb z duševno motnjo, na kar naj bi opozarjal tudi Varuh človekovih pravic. Dodaja še, da je tako vsebinsko pomanjkljiva ureditev, ki mu ne omogoča odločiti v konkretnem primeru, tudi v neskladju z načelom pravne države iz 2. člena Ustave in načelom delitve oblasti iz 3. člena Ustave.

7. Na zahtevo je odgovoril Državni zbor. Meni, da v obravnavani zadevi ne gre za protipravno pravno praznino in da ZDZdr in ZSV v delu, ki se nanaša na obveznost plačila stroškov namestitve v socialnovarstveni zavod na podlagi sklepa sodišča brez privolitve, nista v neskladju z 2., 3. in 14. členom Ustave. Meni, da je vprašanje plačila stroškov take namestitve v varovani oddelek natančno in jasno urejeno v zakonodaji s področja socialnega varstva, ki ureja tako dolžnost plačila stroškov storitev socialnovarstvenega zavoda kot tudi pravico in pogoje oprostitve plačila teh stroškov (smiselna uporaba 100. člena ZSV). Ob tem opozarja, da ZDZdr v zvezi z namestitvijo oziroma premestitvijo v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda zahteva tudi, da vzrokov in ogrožanja, opredeljenih v 74. členu ZDZdr, zaradi katerih naj bi bila oseba nameščena v varovani oddelek, ni mogoče odvrniti z drugimi oblikami pomoči (izven socialnovarstvenega zavoda, v nadzorovani obravnavi). Poleg tega mora oseba izpolnjevati druge pogoje za sprejem v socialnovarstveni zavod, ki jih določajo predpisi s področja socialnega varstva. Državni zbor tako meni, da se lahko pravna praznina v zvezi z navedenim vprašanjem v ZDZdr zapolni z uporabo ustaljenih metod razlage prava, kar je v pravni državi v pristojnosti sodišč. ZSV in na njegovi podlagi sprejeta podzakonska akta (Pravilnik o postopkih pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva, Uradni list RS, št. 38/04, 23/06, 42/07 in 4/14 – v nadaljevanju Pravilnik; in Uredba o merilih za določanje oprostitev pri plačilih socialnovarstvenih storitev, Uradni list RS, št. 110/04, 124/04 in 42/15 – v nadaljevanju Uredba) so po mnenju Državnega zbora v skladu z načelom jasnosti in določnosti iz 2. člena Ustave, saj je iz besedila navedenih predpisov mogoče nedvoumno ugotoviti vsebino in namen pravila. Državni zbor zavrača tudi trditve predlagatelja o neskladju izpodbijane ureditve s 14. členom Ustave. Meni, da oseba, ki je prisilno nameščena v psihiatrično bolnišnico, in tista, ki je prisilno nameščena v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda, nista v enakem položaju. Državni zbor poudarja, da je namen prisilne namestitve v psihiatrično bolnišnico zdravljenje pridržane osebe, namestitev osebe brez privolitve v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda pa je po izrecni zakonski določbi dopustna le, če je akutno bolnišnično zdravljenje zaključeno ali ni potrebno (16. točka 2. člena, 34. in 74. člen ZDZdr). V zvezi z očitkom o protiustavni enaki obravnavi oseb, ki so v varovani oddelek sprejete s privolitvijo, in tistih, ki so v varovani oddelek sprejete brez privolitve, pa Državni zbor navaja, da je v obeh primerih ključni pogoj za namestitev isti, tj. da oseba trpi za duševno motnjo, zaradi katere ima hudo moteno presojo realnosti in sposobnosti obvladovati svoje ravnanje.

8. Mnenje o zahtevi je poslala Vlada. Navaja, da je z ZSV, Pravilnikom in Uredbo plačilo stroškov namestitve oseb v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda urejeno enotno ne glede na to, ali so upravičenci nameščeni prostovoljno in imajo sklenjen dogovor ali gre za osebe, nameščene brez privolitve na podlagi sklepa sodišča. Navedene pravne podlage, ki urejajo plačilo storitve institucionalnega varstva na področju socialnega varstva,

naj bi se smiselno uporabljale pri namestitvi v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda brez privolitve, ker ZDZdr vprašanja plačila teh storitev ne ureja. Vlada pojasni, da ZSV izrecno ureja izjemo, ko se stroški storitev v zavodih za odrasle financirajo iz proračuna Republike Slovenije (drugi odstavek 98. člena ZSV). V vseh drugih primerih pa storitve institucionalnega varstva plačajo upravičenci in drugi zavezanci (prvi odstavek 100. člena ZSV). Ob tem Vlada opozarja, da sta postopek sprejema v zavod institucionalnega varstva in postopek odločanja o oprostitev pri plačilu storitve institucionalnega varstva ločena. V prvem naj bi odločal socialnovarstveni zavod (po splošnem upravnem postopku v skladu s 96. členom ZSV, če z upravičencem ni bil sklenjen dogovor po 92. členu ZSV), v drugem pa center za socialno delo.

9. Ustavno sodišče je odgovor Državnega zbora in mnenje Vlade vročilo predlagatelju, ki se nanju ni odzval.

B. – I.

Upravičenost predlagatelja za vložitev zahteve in obseg presoje Ustavnega sodišča

10. V skladu s 156. členom Ustave mora sodišče prekiniti postopek in začeti postopek pred Ustavnim sodiščem, če pri odločanju meni, da je zakon, ki bi ga moralo uporabiti, protiustaven. Prekinitev postopka in uporaba določenega zakona ali dela zakona v sodnem postopku sta kot pogoja za začetek postopka za oceno ustavnosti določena tudi v prvem in drugem odstavku 23. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – uradno prečiščeno besedilo, 109/12, 23/20 in 92/21 – v nadaljevanju ZUstS).

11. Predlagatelj je izkazal obstoj procesne predpostavke iz 156. člena Ustave in prvega odstavka 23. člena ZUstS. Zahtevi je priložil pravnomočen sklep št. P 114/2020 z dne 28. 9. 2021 o prekinitvi postopka odločanja o zahtevi tožnika (socialnovarstvenega zavoda) za plačilo stroškov za opravljene socialnovarstvene storitve oziroma oskrbo na podlagi izstavljenih računov za obdobje šestih mesecev v njegovem varovanem oddelku, v katerega je bila toženka nameščena na podlagi 75. člena ZDZdr, tj. brez njene privolitve. Iz navedenega sklepa in iz zahteve za oceno ustavnosti izhaja, da bi predlagatelj pri odločanju o navedenem tožbenem zahtevku lahko (smiselno) uporabil 100. člen ZSV, vendar meni, da bi s tem ravnal v neskladju z Ustavo.

12. Predlagatelj pojasni, da ZDZdr vprašanja, kdo je zavezanec za plačilo bivanja in oskrbe pri neprostoVOLJNI namestitvi v socialnovarstveni zavod in po kakšnem postopku se ugotavlja ali nalaga plačilo te obveznosti, ne ureja. Po njegovem mnenju pa navedene pravne praznine ni mogoče zapolniti z uporabo 100. člena ZSV, saj naj bi bilo s tem kršeno načelo enakosti iz 14. člena Ustave. Predlagatelj zato izpodbija tako ZDZdr kot tudi ZSV, saj meni, da splošno načelo enakosti za obravnavani primer zahteva drugačno ureditev, ustrezno posebnostim prisilne namestitve v socialnovarstveni zavod na podlagi 75. člena ZDZdr. Kot izhaja že iz navedb predlagatelja, glede navedenega vprašanja ni pravne praznine (odgovor na vprašanje, kdo je zavezanec za plačilo navedenih storitev, je z uporabo ustaljenih metod razlage pojasnil že predlagatelj). Gre za to, da predlagatelj meni, da uporaba prvega odstavka 100. člena ZSV, ki navedeno vprašanje ureja, vodi k protiustavni neenaki obravnavi tako nameščenih oseb v varovane oddelke socialnovarstvenih zavodov. Ustavno sodišče zato ne sledi predlagateljevemu predlogu, da oceni ustavnost obeh navedenih predpisov, kolikor se nanašata na obveznost plačila stroškov prisilne namestitve v socialnovarstveni zavod na podlagi sklepa sodišča. Presoja je omejila na prvi odstavek 100. člena ZSV, kolikor se nanaša na plačilo oskrbe osebe, sprejete brez privolitve v obravnavo v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda na podlagi 75. člena ZDZdr.

Presoja z vidika načela enakosti pred zakonom

13. Predlagatelj očitek, da je izpodbijana ureditev v neskladju z načelom enakosti pred zakonom iz drugega odstavka 14. člena Ustave, utemeljuje z dveh vidikov. Najprej ureditvi, po kateri so upravičenci dolžni plačati storitev institucionalnega varstva, med njimi tudi oskrbe in nastanitve v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda, očita protiustavno enako obravnavo oseb, ki so v različnih položajih, in sicer oseb, ki so v varovane oddelke sprejete s privolitvijo, in oseb, ki so vanje sprejete brez privolitve. Predlagatelj meni tudi, da ureditev, po kateri morajo osebe, ki so v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda sprejete brez privolitve, same nositi stroške oskrbe in nastanitve v teh oddelkih, te osebe protiustavno različno obravnava v primerjavi z drugimi »prisilno pridržanimi« osebami, in sicer z osebami, ki so sprejete na zdravljenje brez privolitve v skladu z 39. členom ZDZdr, oziroma z osebami, ki jim je bil izrečen varnostni ukrep po 70.a členu KZ-1.

14. Splošno načelo enakosti pred zakonom iz drugega odstavka 14. člena Ustave terja, da zakonodajalec v bistvenem enake položaje ureja enako, v bistvenem različne pa različno. Načelo enakosti zakonodajalcu ne preprečuje, da v mejah svoje pristojnosti določa kriterije, po katerih bo določena podobna dejanska stanja med seboj razlikoval in nanje vezal različne pravne posledice. Tovrstno razlikovanje, s katerim zakonodajalec zasleduje dopustne cilje, je bistvena sestavina zakonodajne pristojnosti.³

Primerjava položaja oseb, ki so v varovani oddelek sprejete s privolitvijo, in oseb, ki so v varovani oddelek sprejete brez privolitve

15. ZDZdr določa sistem zdravstvene in socialnovarstvene skrbi na področju duševnega zdravja,⁴ nosilce oziroma nosilke te dejavnosti ter pravice osebe med zdravljenjem v oddelku pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice, obravnavo v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda in v nadzorovani obravnavi (prvi odstavek 1. člena ZDZdr). Postopek sprejema osebe⁵ v obravnavo⁶ v varovani oddelek⁷ socialnovarstvenega zavoda⁸ je urejen v 73. do 79. členu ZDZdr.

16. V skladu s 73. členom ZDZdr se sprejem osebe v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda izvede s privolitvijo (74. člen ZDZdr) ali brez privolitve osebe pod pogoji, ki jih določa ta zakon (75. do 79. člen ZDZdr).

17. V skladu s prvim odstavkom 74. člena ZDZdr je oseba sprejeta v varovani oddelek s privolitvijo, če so izpolnjeni vsi naslednji pogoji:

- če je akutno bolnišnično zdravljenje zaključeno oziroma ni potrebno,
- če potrebuje stalno oskrbo in varstvo, ki ju ni mogoče zagotoviti v domačem okolju ali na drug način,
- če ogroža svoje življenje ali življenje drugih ali če huje ogroža svoje zdravje ali zdravje drugih ali povzroča hudo premoženjsko škodo sebi ali drugim,
- če je ogrožanje iz prejšnje alineje posledica duševne motnje, zaradi katere ima oseba hudo moteno presojo realnosti in sposobnost obvladovanja svojega ravnanja,
- če navedenih vzrokov in ogrožanja iz tretje in četrte alineje tega odstavka ni mogoče odvrniti z drugimi oblikami pomoči (izven socialnovarstvenega zavoda, v nadzorovani obravnavi),
- če izpolnjuje druge pogoje za sprejem v socialnovarstveni zavod, ki jih določajo predpisi s področja socialnega varstva.

18. Če oseba, pri kateri so izpolnjeni pogoji za sprejem v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda iz prvega odstavka 74. člena ZDZdr, v sprejem ne privoli, je

sprejem dopusten na podlagi sklepa sodišča. Za postopek sprejema v varovani oddelek na podlagi sklepa sodišča se smiselno uporabljajo 40. do 52. člen tega zakona,⁹ če v tem poglavju ni drugače določeno (75. člen ZDZdr). Predlog za sprejem osebe v varovani oddelek lahko vloži tudi socialnovarstveni zavod. Predlogu za sprejem v varovani oddelek na podlagi sklepa sodišča se priloži mnenje socialnovarstvenega zavoda o izpolnjevanju pogojev za sprejem, razen če se je postopek začel na njegov predlog. V skladu s 76. členom ZDZdr se oseba, ki je bila v skladu z določbami tega zakona sprejeta v oddelek pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice, lahko ob izpolnjevanju pogojev iz 74. in 75. člena tega zakona pred iztekom roka zadržanja v psihiatrični bolnišnici premesti v varovani oddelek. Premestitev iz oddelka pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice v varovani oddelek se lahko opravi s privolitvijo osebe, pri čemer je treba predhodno pridobiti mnenje socialnovarstvenega zavoda, v katerega naj bi bila oseba premeščena, o izpolnjevanju pogojev za sprejem, ali na podlagi sklepa sodišča. V postopku za premestitev se smiselno uporabljajo določbe tega zakona o sprejemu v varovani oddelek brez privolitve na podlagi sklepa sodišča.

19. ZSV ureja socialnovarstveno dejavnost. Med pravicami iz socialnega varstva, ki so namenjene preprečevanju in odpravljanju socialnih stisk in težav posameznikov, družin in skupin prebivalstva, ureja socialnovarstvene storitve. Socialnovarstvene storitve, namenjene preprečevanju socialnih stisk in težav (socialna preventiva), obsegajo aktivnosti in pomoč za samopomoč posamezniku, družini in skupinam prebivalstva (10. člen ZSV). Ena izmed socialnovarstvenih storitev je institucionalno varstvo. Po prvem odstavku 16. člena ZSV institucionalno varstvo obsega vse oblike pomoči v zavodu, v drugi družini ali drugi organizirani obliki, s katerimi se upravičencem nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine, zlasti pa bivanje, organizirana prehrana in varstvo ter zdravstveno varstvo.

20. Financiranje socialnovarstvene dejavnosti ureja VIII. poglavje ZSV. Socialnovarstvena dejavnost se financira iz proračuna republike¹⁰ in občine.¹¹ Sredstva za financiranje socialnovarstvene dejavnosti se zagotavljajo tudi s plačili storitev, s prispevki dobrodelnih organizacij in organizacij za samopomoč ter invalidskih organizacij, s prispevki donatorjev in iz drugih virov (97. člen ZSV). Iz navedenih določb tako izhaja, da se iz proračuna Republike Slovenije financira tudi institucionalno varstvo iz 16. člena ZSV, razen stroškov storitev v zavodih za odrasle, kadar je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila, in da se iz proračuna občine financirajo stroški storitev v zavodih za odrasle, kadar je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila.¹²

21. V 3. delu VIII. poglavja ZSV je urejeno plačilo storitev. V prvem odstavku 100. člena ZSV je določeno splošno pravilo, po katerem so upravičenci in drugi zavezanci dolžni plačati vse po tem zakonu opravljene storitve, razen storitev socialne preventive, prve socialne pomoči, podpore žrtvam kaznivih dejanj in institucionalnega varstva v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje, ki so za vse upravičence brezplačne.¹³ V tretjem odstavku 100. člena ZSV je dano pooblastilo Vladi, da predpiše merila, po katerih se za upravičence in druge zavezance delno ali v celoti določajo oprostitve pri plačilu storitev. V skladu s četrtem odstavkom 100. člena ZSV na zahtevo upravičenca do socialnovarstvene storitve odloči o delni ali celotni oprostitvi plačila storitve center za socialno delo, v skladu z merili iz prejšnjega odstavka.¹⁴ Center za socialno delo lahko upravičencu oziroma zavezancu določi višjo oprostitvev, kot bi jo določil po merilih iz tretjega odstavka tega člena, če upravičenec storitev nujno potrebuje in bi prišlo do ogrožanja njegovega zdravja ali življenja, če mu storitev ne bi bila omogočena ali če to narekujejo posebne socialne razmere ali iz drugih pomembnih razlogov v korist upravičenca oziroma zavezanca (peti odstavek 100. člena ZSV). člen 100b ZSV daje pravno podlago za določitev prepovedi odtujitve in obremenitve nepremičnine, katere lastnik je uporabnik storitve institucionalnega varstva, v korist občine, ki zanj to storitev financira, v odločbi o oprostitvi plačila storitve institucionalnega varstva.

22. Predlagatelj meni, da ureditev iz prvega odstavka 100. člena ZSV, iz katere izhaja, da je oseba, ki je bila sprejeta v obravnavo v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda, dolžna plačati stroške te storitve, protiustavno enako obravnava osebe, ki so v različnih položajih, in sicer glede na to, ali so bile osebe v navedeno obravnavo sprejete s privolitvijo (74. člen ZDZdr) ali brez nje oziroma na podlagi sklepa sodišča (75. člen ZDZdr).

23. Predlagatelj torej meni, da je za oceno enakosti oziroma različnosti položaja oseb, ki so sprejete v obravnavo v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda, pomembna zgolj okoliščina, ali so osebe v sprejem privolile ali ne. Vendar navedeno ni in ne more biti edino pomembno za oceno (ne)enakosti primerjanih položajev. Njihova primerjava za potrebe ustavnosodne presoje se ne sme osredotočiti le na določene izbrane vidike, značilnosti posameznega položaja, temveč mora upoštevati vse vidike, značilnosti ipd., ki ponazarjajo naravo in namen primerjanih prvin, njihovo bistvo. Le navedeno omogoča ustrezno oceno njihove primerljivosti za potrebe presoje z vidika splošnega načela enakosti iz drugega odstavka 14. člena Ustave.¹⁵ Ta namreč zahteva, da se pri iskanju podobnosti oziroma razlik izhaja iz predmeta urejanja.¹⁶

24. Kot je razvidno iz prikaza ureditve plačila socialnovarstvenih storitev po ZSV, obveznost plačila storitve institucionalnega varstva ni urejena v odvisnosti od tega, ali je bila oseba (po ZSV upravičenec) v določen socialnovarstveni zavod nameščena z njenim soglasjem ali brez njega (tak primer predvideva že 96. člen ZSV,¹⁷ podrobneje pa ureja Pravilnik). Z institucionalnim varstvom se namreč upravičencu nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine, zlasti pa bivanje, organizirana prehrana in varstvo ter zdravstveno varstvo (prvi odstavek 16. člena ZSV). Glede na to je odločitev zakonodajalca, da pri urejanju obveznosti plačila institucionalnega varstva bistveni pomen pripiše vsebini oziroma namenu storitve in ne načinu namestitve upravičenca v določen socialnovarstveni zavod, povsem logična, saj izhaja iz namena (vsakega) institucionalnega varstva. Tako pri upravičencu, ki z namestitvijo v institucionalno varstvo soglaša, kot pri tistem, ki ne (tudi če soglasja ni sposoben dati), so podane iste potrebe (razlogi), ki narekujejo njuno namestitve v institucionalno varstvo. Enako velja glede obravnave v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda, ki jo ureja ZDZdr. Primerjava pogojev za sprejem s privolitvijo ali brez nje po 74. oziroma 75. členu ZDZdr jasno kaže, da morajo biti v obeh primerih izpolnjeni isti pogoji. Med temi tudi, da oseba potrebuje stalno oskrbo in varstvo, ki ju ni mogoče zagotoviti v domačem okolju ali na drug način (glej opredelitev vsebine institucionalnega varstva, navedeno zgoraj). Ob tem pa je treba upoštevati še, da oseba, ki je sprejeta (s soglasjem ali brez njega) v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda, ni dolžna plačati zdravstvenih storitev, ki so ji nudene med namestitvijo v varovanem oddelku, saj so te krite iz sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja (glej trinajsto alinejo 1. točke prvega odstavka 23. člena ZZVZZ).¹⁸ Ključna okoliščina za ureditev financiranja oziroma plačila navedenih storitev je torej vsebina, namen teh storitev, ne postopek oziroma način, na katerega se storitev določeni osebi zagotovi. Da zakonodajalec s tem, ko je pri določitvi obveznosti plačila storitve institucionalnega varstva v prvem odstavku 100. člena ZSV dal bistveni poudarek vsebini oziroma namenu opravljene storitve, ni ravnal arbitrarno, kaže tudi primerjava z ureditvijo plačila zdravstvenih storitev. Okoliščina, ali je določena zdravstvena storitev izvedena s soglasjem pacienta ali brez njega, nima nobenega vpliva na vir sredstev, iz katerih se plača izvedena zdravstvena storitev.

25. Ker sta glede na navedeno položaja oseb, ki sta v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda nameščeni s privolitvijo oziroma brez nje, glede na nudeno storitev v bistvenem enaka, zakonodajalec s tem, ko je določil, da sta obe osebi dolžni plačati to storitev (iz svojih sredstev), ni kršil splošnega načela enakosti iz drugega odstavka 14. člena Ustave.

Primerjava položaja oseb, ki so v varovani oddelek sprejete brez privolitve, s položajem oseb, ki so na zdravljenje v psihiatrično bolnišnico v oddelek pod posebnim

nadzorom sprejete brez privolitve na podlagi sklepa sodišča, in s položajem oseb, ki jim je izrečen varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu

26. Predlagatelj meni, da so osebe, ki so v varovani oddelek sprejete brez privolitve, v primerjavi z osebami, ki so na zdravljenje v psihiatrično bolnišnico v oddelek pod posebnim nadzorom sprejete brez privolitve na podlagi sklepa sodišča, in osebami, ki jim je izrečen varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu, protiučustavno neenako obravnavane. Za razliko od primerjanih oseb naj bi bile dolžne same plačati izvedeno storitev, pa čeprav je bila izvedena storitev oziroma ukrep tudi pri njih izvedena prisilno iz razlogov na strani duševnega zdravja.

27. Kot izhaja iz navedenega, se predlagatelj tudi pri tej primerjavi osredotoča zgolj na en vidik, in sicer, da je bila posamezna primerjana storitev oziroma ukrep izvedena prisilno iz razlogov na strani duševnega zdravja. Druge (razlikovalne) okoliščine (nekatero že sam navaja) naj za ureditev obveznosti plačila izvedene storitve oziroma ukrepa ne bi bile pomembne.

28. Da obstajajo med ukrepom obravnave oseb v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov po ZDZdr in varnostnim ukrepom obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu iz 70.a člena KZ-1¹⁹ bistvene razlike, ki utemeljujejo tudi različen način njunega financiranja, je očitno. Le v pojasnilo pa naslednje: Čeprav je navedeni varnostni ukrep kurativne, medicinskoterapevtske narave, namenjen neprištevnim oziroma bistveno manj prištevnim storilcem, pri katerih zaradi motenj duševnega stanja sodišče ugotovi obstoj nevarnosti ponovitve kaznivih dejanj,²⁰ gre tudi pri tem varnostnem ukrepu za kazensko sankcijo.²¹ Ustrezno sistemski umeščenosti ukrepa je urejeno tudi njegovo financiranje. Tako kot za izvrševanje drugih kazenskih sankcij se sredstva za izvrševanje navedenega varnostnega ukrepa zagotavljajo v proračunu Republike Slovenije.²²

29. Kot je pojasnjeno v nadaljevanju, obstajajo pomembne razlike tudi med ukrepom zdravljenja v psihiatrični bolnišnici v oddelku pod posebnim nadzorom in obravnave v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda, čeprav jima je skupno to, da v primeru, da oseba ne privoli v sprejem na zdravljenje oziroma v obravnavo, sodišče odloči, da se oseba na zdravljenje oziroma v obravnavo sprejme brez njene privolitve, če ogroža svoje življenje ali življenje drugih ali če huje ogroža svoje zdravje ali zdravje drugih ali povzroča hudo premoženjsko škodo sebi ali drugim, ogrožanje pa je posledica duševne motnje, zaradi katere ima oseba hudo moteno presojo realnosti in sposobnost obvladovati svoje ravnanje (seveda ob izpolnjenih drugih pogojih iz ZDZdr).²³

30. Predlagatelj že sam navaja, da mora biti za izrek posameznega ukrepa hkrati izpolnjenih več pogojev. Eden izmed pogojev za namestitev v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda je tudi, da je akutno bolnišnično zdravljenje²⁴ zaključeno oziroma ni potrebno. Drugi pogoj pa je, da oseba potrebuje stalno oskrbo in varstvo, ki ju ni mogoče zagotoviti v domačem okolju ali na drug način. Na razlike med vsebino oziroma namenom primerjanih ukrepov kaže tudi pogoj iz šeste alineje prvega odstavka 74. člena ZDZdr, ki določa, da je oseba sprejeta v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda, če izpolnjuje druge pogoje za sprejem v socialnovarstveni zavod, ki jih določajo predpisi s področja socialnega varstva. Na podlagi navedenega je mogoče posplošiti, da je pri prvem ukrepu v ospredju zdravljenje osebe, pri drugem pa potreba po oskrbi in varstvu. Tak zaključek sledi tudi iz njune pravno sistemske umestitve na področji zdravstvenega varstva oziroma socialnega varstva. Njuni področni umeščenosti pa sledi ureditev načina njunega financiranja. V skladu z ZZVZZ se zdravstvene storitve zavarovanim osebam prvenstveno zagotavljajo v okviru obveznega zdravstvenega zavarovanja, torej s sredstvi, zbranimi s plačilom prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje. Socialnovarstvene storitve pa so

praviloma (izjeme so z ZSV izrecno opredeljene) plačljive. To razmejitev ponazarja tudi ureditev financiranja zdravstvenih storitev, ki so osebi nudene med namestitvijo v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda, na katero je bilo že opozorjeno (glej 24. točko obrazložitve). Z vidika varstva pravic oseb, ki potrebujejo socialnovarstvene storitve, med temi tudi oskrbo v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda po ZDZdr, pa je nedvomno pomembno, da ZSV ureja tudi oprostitev plačila socialnovarstvenih storitev za upravičence in druge zavezanca. Skladno s socialnovarstveno naravo storitve je ta sicer odvisna predvsem od slabega premoženjskega oziroma dohodkovnega stanja upravičenca oziroma zavezanca za plačilo. ZSV pa centru za socialno delo, ki odloča o oprostitvi plačila socialnovarstvene storitve, dopušča še, da upravičencu oziroma zavezancu določi višjo oprostitvev, kot bi jo določil po merilih iz tretjega odstavka 100. člena, če upravičenec storitev nujno potrebuje in bi prišlo do ogrožanja njegovega zdravja ali življenja, če mu storitev ne bi bila omogočena, ali če to narekujejo posebne socialne razmere ali drugi pomembni razlogi v korist upravičenca oziroma zavezanca (peti odstavek 100. člena ZSV). Iz navedenega izhaja jasno sporočilo za predlagatelja sporne ureditve, tj. da so potrebe oziroma korist upravičenca do socialnovarstvene storitve na prvem mestu, čeprav te prvenstveno financirajo upravičenci oziroma drugi zavezanci sami.

31. Med primerjanima ukrepoma obstajajo stične točke, vendar pa tudi pomembne razlike. Med temi posebej izstopa njun različni namen, vsebina. Medtem ko je prvi izrazito medicinske, kurativne narave, je značilnost drugega potreba osebe po oskrbi in varstvo. Prav te značilnosti, posebnosti primerjanih ukrepov pa so zakonodajalca vodile k različni ureditvi financiranja teh ukrepov. Prvi se financira kot večina drugih zdravstvenih storitev iz sredstev obveznega zdravstvenega zavarovanja, drugi pa prvenstveno iz sredstev upravičenca oziroma drugega zavezanca.

32. Ob tem pa glede na navedbe predlagatelja, da je zdravljenje v primerjavi z oskrbo »brezplačno«, še naslednje pojasnilo. Z vključitvijo v obvezno zdravstveno zavarovanje in plačevanjem prispevkov si zavarovana oseba zagotovi, da ji bosta v primeru nastopa socialnega primera (npr. bolezni) zagotovljeni plačilo zdravstvenih storitev ter izplačilo ustreznih denarnih dajatev (nadomestilo plače med začasno zadržanostjo od dela in povračilo potnih stroškov v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenih storitev).²⁵ To, da zavarovana oseba vnaprej plačuje določen prispevek za obvezno zavarovanje, ki ji bo v primeru realizacije socialnega tveganja zagotovil določena upravičenja iz tega zavarovanja, pa seveda ne pomeni, da so ji pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja dane »brezplačno«.

33. Glede na navedeno osebe, ki so v varovani oddelek sprejete brez privolitve, niso v bistveno enakem položaju z osebami, ki so na zdravljenje v psihiatrično bolnišnico v oddelek pod posebnim nadzorom sprejete brez privolitve na podlagi sklepa sodišča. Zakonodajalec je zato lahko financiranje zdravljenja v psihiatrični bolnišnici v oddelku pod posebnim nadzorom oziroma oskrbe v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda uredil različno. Izpodbijana ureditev zato tudi iz navedenega vidika ni v neskladju z drugim odstavkom 14. člena Ustave.

Drugi očitki

34. Predlagatelj zatrjuje tudi neskladje izpodbijane ureditve z načelom pravne države iz 2. člena Ustave in načelom delitve oblasti iz 3. člena Ustave. Očitkov ne utemelji, zato jih ni mogoče preizkusiti.

35. Ustavno sodišče na podlagi navedenega ugotavlja, da izpodbijana ureditev, ki glede plačila oskrbe osebe, sprejete brez privolitve v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda na podlagi 75. člena ZDZdr, določa, da jo plača oseba sama, ni v neskladju z Ustavo.

C.

36. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi 21. člena ZUstS in druge alineje drugega odstavka 46. člena Poslovnika Ustavnega sodišča (Uradni list RS, št. 86/07, 54/10, 56/11, 70/17 in 35/20) v sestavi: predsednik dr. Matej Accetto ter sodnica in sodniki dr. Rok Čeferin, dr. Rajko Knez, dr. Marijan Pavčnik, dr. Rok Svetlič, Marko Šorli in dr. Katja Šugman Stubbs. Odločbo je sprejelo soglasno.

Dr. Matej Accetto
Predsednik

-
- ¹ Z navedenim sklepom je Vrhovno sodišče v obravnavani zadevi ugodilo reviziji tožnika in razveljavilo sklepa sodišč prve in druge stopnje ter zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo sojenje. Predlagatelj je namreč v zadevi že odločal. Z razveljavljenim sklepom je zavrgel tožbo tožnika za plačilo oskrbnine, nastanitve in prehrane na podlagi izstavljenih računov za obdobje šestih mesecev v skupnem znesku 5.497,48 EUR s pripadki ter razveljavil sklep o izvršbi Okrajnega sodišča v Ljubljani št. VL 4481/2018 z dne 24. 1. 2018 v dajatvenem in stroškovnem delu izreka ter vsa opravljena pravdna dejanja. Odločil je še, da tožnik krije stroške postopka. Sprejel je stališče, da odločitev o zahtevanem plačilu za socialnovarstvene storitve ne spada v sodno, ampak v upravno pristojnost. Višje sodišče je pritožbo tožnika zavrnilo in potrdilo sklep sodišča prve stopnje. Tožniku je naložilo kritje njegovih stroškov pritožbenega postopka. Vrhovno sodišče je v navedenem sklepu sprejelo stališče, da v primerih prisilne namestitve varovancev po ZDZdr socialnovarstveni zavod o dolžnosti plačila izvršenih storitev niti po ZDZdr niti po ZSV ni upravičen oblastno odločati z upravno odločbo. Socialnovarstvenemu zavodu pa ni mogoče odreči možnosti, da povračilo stroškov uveljavlja s tožbo pred sodiščem redne pristojnosti.
- ² Sodišče se pri tem sklicuje na 23. člen ZZVZZ in 38. člen Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 79/94, 73/95, 39/96, 70/96, 47/97, 3/98, 90/98, 6/99 – popr., 61/2000, 64/2000 – popr., 91/2000 – popr., 59/02, 18/03, 30/03, 35/03 – popr., 78/03, 84/04, 44/05, 86/06, 90/06 – popr., 64/07, 33/08, 7/09, 88/09, 30/11, 49/12, 106/12, 25/14, 85/14, 64/18, 4/20, 61/21 in 183/21 – v nadaljevanju Pravila OZZ) ter opozarja na triindvajseto in štiriindvajseto alinejo prvega odstavka 9. člena Pravil OZZ.
- ³ Glej na primer odločbo Ustavnega sodišča št. U-I-246/13 z dne 21. 4. 2016 (Uradni list RS, št. 35/16, in OdlUS XXI, 24), 22. točka obrazložitve.
- ⁴ Duševno zdravje je stanje posameznika oziroma posameznice, ki se kaže v njegovem oziroma njenem mišljenju, čustvovanju, zaznavanju, vedenju ter dojemanju sebe in okolja (4. točka 2. člena ZDZdr).
- ⁵ Oseba je posameznik z duševno motnjo, ki se zdravi oziroma obravnava v mreži izvajalcev programov in storitev za duševno zdravje (13. točka 2. člena ZDZdr).
- ⁶ Obravnava je postopek izvajanja zdravstvenih, socialnovarstvenih ali drugih storitev in programov (11. točka 2. člena ZDZdr).
- ⁷ Varovani oddelek je oddelek v socialnovarstvenem zavodu, kjer so osebe zaradi svojih potreb nepretrgoma deležne posebne zaščite in varstva ter zavoda ne morejo zapustiti po lastni volji (17. točka 2. člena ZDZdr).
- ⁸ Socialnovarstveni zavod je splošni ali posebni javni socialnovarstveni zavod ali koncesionar, ki opravlja storitve v okviru mreže javne službe, in je namenjen varstvu, bivanju in življenju oseb, katerih akutno bolnišnično zdravljenje, povezano z duševno motnjo, je zaključeno oziroma zanje bolnišnično zdravljenje ni potrebno (16. točka 2. člena ZDZdr).
- ⁹ Navedene določbe urejajo sprejem na zdravljenje v psihiatrično bolnišnico v oddelek pod posebnim nadzorom brez privolitve na podlagi sklepa sodišča.
- ¹⁰ Člen 98 ZSV določa, katere dejavnosti, storitve, naloge in programi se financirajo iz proračuna Republike Slovenije.
- ¹¹ Člen 99 ZSV določa, katere storitve in programi se financirajo iz proračuna občine.
- ¹² ZSV v drugem odstavku 98. člena določa še, da se ne glede na določbe tega zakona iz proračuna Republike Slovenije financirajo tudi stroški storitev v zavodih za odrasle, če upravičenec pred prijavo stalnega prebivališča na podlagi dokončne odločbe upravne enote, izdane v postopku ugotavljanja stalnega prebivališča skladno z zakonom, ki ureja prijavo prebivališča, na naslovu nastanitvenega centra ali na naslovu zavoda, v katerem je nastanjen, v Republiki Sloveniji ni imel prijavljenega stalnega prebivališča.
- ¹³ Drugi odstavek 100. člena ZSV določa: »Prejemniki trajne denarne socialne pomoči in prejemniki nadomestila za invalidnost po zakonu o družbenem varstvu odraslih telesno in duševno prizadetih oseb (Uradni list SRS, št. 41/83) so oproščeni plačila vseh storitev razen storitev institucionalnega varstva po prvem odstavku 16. člena tega zakona.«
- ¹⁴ Na podlagi pooblastila iz tretjega odstavka 100. člena ZSV je Vlada sprejela Uredbo.
- ¹⁵ Primerjaj odločbo Ustavnega sodišča št. U-I-201/19 z dne 12. 5. 2022 (Uradni list RS, št. 74/22), 23. točka obrazložitve.
- ¹⁶ Glej odločbo Ustavnega sodišča št. Up-217/14 z dne 7. 2. 2018 (OdlUS XXIII, 19), 10. točka obrazložitve.
- ¹⁷ Člen 96 ZSV določa: »Če z upravičencem ni mogoče skleniti dogovora o trajanju, vrsti in načinu zagotavljanja storitve institucionalnega varstva iz 92. člena tega zakona, odloča socialno varstveni zavod o namestitvi,

- premesitvi ali odpustu upravičenca iz zavoda po določbah zakona o splošnem upravnem postopku, če posamezna vprašanja upravnega postopka s tem zakonom niso drugače urejena. Pritožba zoper odločbo o namestitvi ali premesitvi ne zadrži izvršitve odločbe.«
- ¹⁸ V skladu s trinajsto alinejo 1. točke 23. člena ZZVZZ je plačilo patronažnih obiskov, zdravljenja in nege na domu ter v socialnovarstvenih zavodih, razen če oseba prejema primerljive storitve zdravstvene nege, povezane z osnovnimi dnevnimi opravili ter določene z zakonom in podzakonskimi predpisi na področju obveznega zavarovanja za dolgotrajno oskrbo, v celoti zagotovljeno z obveznim zavarovanjem.
- ¹⁹ Storilcu, ki je storil protipravno dejanje v stanju neprištevnosti ali kaznivo dejanje v stanju bistveno zmanjšane prištevnosti in za katerega se sme izreči kazen zapora enega leta ali več, izreče sodišče obvezno psihiatrično zdravljenje in varstvo v zdravstvenem zavodu, če na podlagi teže storjenega dejanja in stopnje storilčeve duševne motenosti ugotovi, da bi na prostosti lahko storil kakšno hudo kaznivo dejanje zoper življenje, telo, spolno nedotakljivost ali premoženje in da je tako nevarnost mogoče odpraviti le z zdravljenjem in varstvom v forenzičnem psihiatričnem oddelku zdravstvenega zavoda, ki ustreza posebnim varnostnim pogojem, določenim z zakonom (prvi odstavek 70.a člena KZ-1).
- ²⁰ Glej B. Nerat v: M. Šepec (ur.), Kazenski zakonik (KZ-1) s komentarjem, Lexpera, GV Založba, Ljubljana 2021, str. 871.
- ²¹ Izvrševanje obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu urejajo 151. do 154. člen ZIKS-1.
- ²² Člen 147 ZIKS-1 določa, da se sredstva za izvrševanje varnostnih ukrepov zagotavljajo v proračunu Republike Slovenije. Zdravstveno varstvo oseb, ki jim je izrečen navedeni varnostni ukrep, ureja tudi ZZVZZ. Ta v 15. členu določa, da so zavarovane osebe po ZZVZZ tudi osebe, ki jim je izrečen varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu. Prispevek za zavarovanje za primer bolezni in poškodbe izven dela ter prispevek za zavarovanje za poškodbo pri delu in poklicno bolezen (za pravice z omejitvami v skladu s petim odstavkom 23. člena ZZVZZ) plačuje za te osebe Republika Slovenija (3. in 5. točka 48. člena ZZVZZ).
- ²³ Po prvem odstavku 39. člena ZDZdr je zdravljenje osebe v oddelku pod posebnim nadzorom brez njene privolitve dopustno, če so izpolnjeni vsi naslednji pogoji:
če ogroža svoje življenje ali življenje drugih ali če huje ogroža svoje zdravje ali zdravje drugih ali povzroča hudo premoženjsko škodo sebi ali drugim,
če je ogrožanje iz prejšnje alineje posledica duševne motnje, zaradi katere ima oseba hudo moteno presojo realnosti in sposobnost obvladovati svoje ravnanje, in
če navedenih vzrokov in ogrožanja iz prve in druge alineje tega odstavka ni mogoče odvrniti z drugimi oblikami pomoči (z zdravljenjem v psihiatrični bolnišnici izven oddelka pod posebnim nadzorom, z ambulantnim zdravljenjem ali z nadzorovano obravnavo).
- ²⁴ Akutno bolnišnično zdravljenje je zdravljenje v bolnišnici zaradi akutne duševne motnje ali akutnega poslabšanja kronične duševne motnje (1. točka 2. člena ZDZdr).
- ²⁵ Primerjaj odločbo Ustavnega sodišča št. Up-794/11 z dne 21. 2. 2013 (Uradni list RS, št. 24/13), 10. točka obrazložitve.